

"מת אב ומת אלול" / שמואל הנגיד

הסיכום נערך ע"י ערן קצב ©

מת אב ומת אלול, ומת חמם / גם נאספ תשרי מת, נאסף אל אבותיו ומת עמם,

החודשים אב ואלול "מתו" (נגמרו) ומת החום שלהם / גם תשרי נאסף אל אבותיו (מת) עמם

באו ימי הקר, והתירוש / אדם הפך לאדום וקולו בכלי דמם.

הגיעו ימי הקור והיין / הפך לאדום והפסיק להרעיש – לתסוס (נהיה מוכן לשתייה)

לכן, ידידי, סב אלי רעים / כל איש ואיש יעשה אשר זמם!

לכן בואו ותהיו בקרב חברים / כל אחד יעשה את כל מה שהוא רוצה.

אמרו: חזה ראה עבים בהגשימם / ושמע שמי מרום בהרעיעים

אמרו: תראה את עננים מורידים גשמים / ותשמעו את הרעמים בשמים.

וראה כפור שלג, ברד ולשון מדורה - זה / ירד וזה יעל ויתרומם.

ראה ברד, שלג, ולשון המדורה (אש) / זה יורד וזה עולה (הגשם יורד והיין עולה לראש)

קומה, שתה בכוס ושוב ושתה / בכד, ובלייל וגם יומם!

פירוש: קום ושתה מהכוס ואז / שתה מהכד בלילה וגם ביום.

סיכום השיר:

השיר הוא שיר יין (תת קטגוריה בתוך שירי החול). שירי היין מתחלקים לשני סוגי שירים:

1. מתארים את המשתאות שנערכו בגן בין ערוגות הפרחים בד"כ בתקופת האביב (כדוגמת "כתונת פסים" מאת משה אבן עזרא).
2. שירים המתארים את המשתאות שנערכו בתוך הבית, בחורף, ליד האש הבוערת ובהם טועמים את היין החדש שזה עתה האדים וחדל לתסוס - הבשיל.

השיר מת אב ומת אלול שייך לסוג השני, הוא כתוב בנימה קלילה ועליזה המתבררת כאירונית (הפוכה) לפתיחה הכבדה ועמוסת המוות.

סיכום השיר לפי בתים (תוכן השיר):

בית 1: השיר פותח במשפט רציני שיוצר רושם של אבל: מהמילים הראשונות: "מת אב" ניתן לחשוב שמדובר במוות של אבא וזהו שיר קינה, אך מדובר רק במוותם של חודשי השנה, של חודשי הקיץ (יולי, אוגוסט, ספטמבר). השימוש במילה "נאסף" מציינת את מותו של תשרי אשר נאסף אל אבותיו. אך גם רומזת לחג האסיף (סוכות) החל בחודש זה.

בית 2: תקופת הסתיו הגיעה, היין הפך לאדום והבשיל, לכן הפסיק להשמיע את קולו מכיוון שתסיסתו הסתיימה. גם בבית זה נמשכת העמדת פנים של עצבות (מהבית הראשון): ימי הקור רומזים על תקופה שבא הטבע גוע, היין האדום מרמז על הדם והכלי שדמם ושוקק מרמז על המוות.

בהמשך השיר רואים כי הדובר דווקא רוצה לחיות כמה שיותר ולא למות, אין כאן עצבות, שמחה ועליזות במובן של: "אכול ושתה כי מחר נמות".

בית 3: בבית זה קורא המשורר קריאה גלויה אל הידיד שיבוא ויצטרף למשתה היין, הוא אומר לו כי המשתה הולך להיות מסיבה לא מרוסנת (חסרת מעצורים) אשר בה כל אחד יעשה את מה שהוא רוצה. בבית זה ישנו שיבוץ ממגלית איכה – "עשה את אשר זמם". מגילת איכה נכתבה לאחר חורבן בית המקדש הראשון והדובר משתמש בחורבן הבית כדי להעצים את החשיבות של המשתה כי אין לדעת איזה חורבן עוד יבוא אלינו בעתיד ולכן עלינו לשמוח ברגע זה ולחגוג בשתייה.

בית 4: בית זה פותח במילה "אמרו" ומרמז על כך שהמשפט הבא הוא ציטוט מדברי החכמים ולכן יש לו חשיבות טובה. משפט זה מספר לנו על מזג האוויר בחוץ, על כך שהעננים והשמיים רועמים. מטרתו של המשפט היא לגרום לאדם להבין עד כמה חזקים איתני הטבע וכמה חלשים אנו מולם ושוב בגלל שאנחנו קטנים וחולפים עלינו לחגוג את היום כאילו אין מחר.

בית 5: בית זה מתאר את תפארת מסיבת היין: השלג או הברד (כפור) יורדים למטה ולשון המדורה שמסביבה יושבים האנשים שולחת אש כלפי מעלה. זו משמעות אחת של המשפט "זה ירד וזה יעל והתרומם", אך אפשר להבין זאת שהגשם והשלג יורדים וגם היין עולה לראש. יש כאן ריבוי של ניגודים בין חום לקור ובין מעלה למטה. בשירת ימי הביניים הדימוי של אש בתוך ברד נפוץ מאוד. הברד הוא הדומה לכוס מכיוון שהוא שקוף וקריר כמוה ואילו היין דומה לאש מכיוון ששניהם אדומים ומחממים את הלב, ולכן המשורר אומר: כאשר היין עולה לראש - הצלילות יורדת. אפשר להבין זאת שכאשר היין יורד לבטן אז עולה במצב רוח.

בית 6: בעקבות כל מה שנאמר עד כאן קורא המשורר למאזין לקום, לשתות מן הכוס ואז כאשר היא נגמרת לשתות גם מן הכד היין. המשורר אומר לשתות גם ביום וגם בלילה ולא להפסיק. החזרות בבית זה יוצרות רושם של מהירות וחיפזון, של חוסר מעצורים, של שתייה ללא הפסקה וללא הרהורי חרטה. בבית זה ישנה הקבלה אירונית ללימוד התורה שכן על התורה נאמר: "והגית בה יומם וליל" כאן נאמר ב"ליל וגם יומם". אנו רואים שהמשורר לוקח את השיבוץ והוא הופך אותו, להיפוך זה יש משמעות משום שאת התורה מתחילים ללמוד ביום וממשיכים בלילה ואילו כאן מתחילים לשתות בלילה וממשיכים ביום.

אמצעים אומנותיים וקישוטים

1. **תפארת התפיחה** : קיימת חריזה בין הדלת והסוגר בצליל "מם". בנוסף, בפתיחה יש האנשה - חודשי הקיץ "מתים" כמו בני אדם ובעצם נגמרים. השיר פותח בצורה מרשימה כאשר אנו חושבים שזהו שיר קינה אך עד מהרה אנו מגלים שהחודשים הם אלו שמתים. זאת במטרה שנבין שאנו בני תמותה ולכן עלינו לחגוג ולשמח כל עוד אנחנו יכולים.
2. **חרוז מבריא** : כל בתי השיר מסתיימים בצליל "מם".
3. **צימוד שונה אות** – בשיר ישנם 2 צימודים שוני אות, צימוד ראשון הוא 2 מילים הנשמעות דומה ושונות באות אחת ובמשמעותם: חמם-עמם, דמם ודמם.
4. **דימויים** :
  - א. לשון המדורה: מתארת את האש העולה בחדר שבו נערך המשתה (האש משתלחת כמו לשון) וגם מתארת את היין שצבעו אדום כצבע האש.
  - ב. כפור: הכפור מייצג השלג והברד בזמן שתיית היין אך הוא גם מהווה מטאפורה לכוס שאליה נמזג היין שכן היא דומה בשקיפותה וקרירותה לברד.
5. **חזרות** : המילה "מת" חוזרת 4 פעמים בבית הראשון ומעצימה את רעיון המוות הקיים בכל אורכו של השיר ועומד בניגוד לשמחה שמופיעה בהמשך, השורה שמציע המשורר למוות היא חיים דרך שתייה מרובה של יין.
6. **ניגודים** : א. הניגוד בין אווירת השמחה הקוראת להתהוללות כאשר הסיבה לשמחה היא במוות העומד ברקע של השיר. ב. ניגוד בין הקור, הברד, השלג לבין חום המדורה והשפעת היין.
7. **שיבוץ** : קיים שיבוץ במגילת איכה ("עשה את אשר זמם") מגילה אשר נכתבה על חורבן בית המקדש. מטרתו להדגיש שלמרות המוות המאיים ואולי דווקא בגללו ראוי לאדם להשתחרר מהפחד ולנהוג ע"פ רצונותיו, בוודאי כאשר מדובר בניסיון למצות את הטוב והשמחה שבחיים.